

> Retouradres Postbus 20401 2500 EK Den Haag

De Voorzitter van de Tweede Kamer
der Staten-Generaal
Binnenhof 4
2513 AA DEN HAAG

**Directoraat-generaal Agro en
Natuur**

Directie Natuur en Biodiversiteit

Bezoekadres

Bezuidenhoutseweg 73
2594 AC Den Haag

Postadres

Postbus 20401
2500 EK Den Haag

Overheidsidentificatienr

00000001003214369000

T 070 379 8911 (algemeen)

www.rijksoverheid.nl/ez

Datum 6 juli 2017

Betreft Reactie op onderzoek vogel- en bomensterfte door stikstofuitstoot

Ons kenmerk

DGAN-NB / 17104334

Uw kenmerk

2017Z08698

Geachte Voorzitter,

U heeft mij een stenografisch verslag gestuurd van het ordedebat van 21 juni jl. met het kenmerk 2017Z08698. In dit verslag wordt mij gevraagd te reageren op de bevindingen van het artikel van Stichting BioSFeer "Rammelende eieren en brekebenen bij de koolmees: verzuring terug bij af", dat gepubliceerd is in het Vakblad Natuur Bos Landschap, nr. 136, van deze maand. Daarbij wordt door de leden met name gewezen op het uitblijven van effecten van maatregelen die de stikstofuitstoot mitigeren.

In het artikel geeft de onderzoeker aan dat het onderzoek betreft in het gebied Noord Ginkel op de Zuidwest-Veluwe, waarbij het Edese Bos als referentiegebied werd gebruikt. In 2016 en 2017 werd een kalkgebrek in de eieren van koolmezen en enkele andere soorten aangetoond. Dat leidt tot zowel ingedroogde eieren als grote gebreken bij de kuikens. In hetzelfde gebied heeft een monsteropname uit 2009 eikensterfte geconstateerd als gevolg van gebrekkige nutriëntenvoorziening. Ook zijn kalkminnende soorten als huisjesslakken en miljoenpoten, die beide als prooidieren fungeren als kalkbronnen voor vogels, verdwenen. De problematiek lijkt zich toe te spitsen op het bosareaal op droge zandgronden. De metingen tonen sterke verzuring van de bodem aan. De verzuring wordt veroorzaakt doordat stikstof neerslaat in de bodem. Daardoor wordt kalk in de bodem opgelost en onttrokken aan de calciumkringloop.

Ik neem dit artikel, hoe kleinschalig ook uitgevoerd, serieus. Het ondersteunt voor mij de noodzaak van de Programmatische Aanpak Stikstof (PAS). De PAS verbindt economische ontwikkeling met het op termijn realiseren van de instandhoudingsdoelstellingen van de voor stikstof gevoelige habitattypen en (leefgebieden van) soorten voor de Natura 2000-gebieden die zijn opgenomen in dit programma. De Veluwe, inclusief het onderzoeksgebied, is aangewezen als Natura 2000-gebied. Het gaat in de PAS om het voorkomen van achteruitgang (behoud) en om het op termijn waar nodig realiseren van herstel van Natura 2000-gebieden, om op landelijk niveau een gunstige staat van instandhouding voor deze habitattypen en soorten te bereiken. Nederland is hiertoe verplicht op grond van de Vogel- en Habitatrichtlijn.

Het programma bevat daartoe brongerichte maatregelen die leiden tot een afname van stikstofdepositie en herstelmaatregelen die leiden tot een versterking van de natuurwaarden in Natura 2000-gebieden.

Voor de uitvoering van de noodzakelijke herstelmaatregelen is de provincie Gelderland in dit geval de verantwoordelijke overheid. In november 2016 heeft de provincie Gelderland een ontwerpbeheerplan voor de Veluwe gepubliceerd, dat voortborduurt op de eerder in het kader van de PAS vastgestelde gebiedsanalyse. In die gebiedsanalyse (die op 15-02-2017 is geactualiseerd) wordt onder andere bij de habitattypen, waar het in het genoemde onderzoek om gaat, vermeld: *"Periodiek biomassa verwijderen en afvoeren middels reguliere beheermaatregelen is de sleutelmaatregel om de effecten van stikstofdepositie en de door stikstof versnelde successie te verminderen"*. Onder de stikstofeffecten worden zowel vermesting als verzuring verstaan. Aan het definitieve beheerplan wordt nu nog gewerkt. In dat kader wordt overwogen om de experimenten met steenmeel (die specifiek gericht zijn op het herstel van voldoende kalkrijkdom in de bodem) op te schalen om op die manier de kalktekorten aan te vullen.

(w.g.) Martijn van Dam
Staatssecretaris van Economische Zaken